



## Comparison of Social Problem Solving and Family Adjustment among Parents of Exceptional and Normal Children

Maryam Seidy  

Assistant Prof. Department of Psychology, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran

### Article Info

### ABSTRACT

#### Article type:

Research Paper

#### Article History:

#### Received:

July 31, 2025

#### Accepted:

September 18, 2025

#### Keywords:

Exceptional Children,  
Family Adjustment,  
Parents, Social Problem  
Solving

**Introduction:** The family, as the first and most important social institution, plays a decisive role in the psychological and social development and adaptation of children. Social problem solving and family adjustment are essential components of family mental health. Parents of exceptional children experience different patterns of problem solving and adjustment due to the specific circumstances of parenting. **Method:** The present study examined compare social problem solving and family adjustment of parents of exceptional and normal children. In the present post-event study, 300 parents (150 parents with exceptional children and 150 parents with normal children) were selected using simple multi-stage and random sampling and responded to the short version of the Social Problem Solving (Su and Shock, 2005) and Family Adjustment (Elson et al., 1985) scales. **Findings:** The results obtained through multivariate analysis of variance showed that there was a significant difference in the subscales of social problem solving and family adjustment between the two groups. The scores of the subscales of positive orientation and rational problem solving style, family cohesion and adaptability were significantly higher among normal parents than among parents of exceptional children, and the scores of the subscales of negative orientation, avoidant problem solving style and impulsivity/ inattention were higher among parents of exceptional children than among normal parents. **Conclusion:** Therefore, the results of the findings indicate that the presence of an exceptional child in the family can affect the psychological health of the family.

#### Cite this article:

Seidy, M. (2025). Comparison of social problem solving and family adjustment among parents of exceptional and normal children. *Journal of Islamic-Iranian Family studies* . *Journal of Islamic-Iranian Family studies*. 5(2), 62-74.

#### Corresponding author

#### Maryam Seidy

**Address** : Department of Psychology, Ker.C., Islamic Azad University, Kermanshah, Iran.

Research Center for Recent Findings in Applied Psychology, Islamic Azad University, Kermanshah Branch.

**Email:** [seidymaryam@gmail.com](mailto:seidymaryam@gmail.com)

## Extended Abstract

### Introduction

The family plays an important role in the psychological and social development and adaptation of children (Afrooz, 2020). Parents of exceptional children experience different patterns of problem solving and adjustment due to the specific circumstances of parenting (Roozbahani & et al, 2023., Treter & et al, 2020).

According to the D'Zurilla and Nezu model, social problem solving includes a person's positive or negative orientation towards the problem and the rational, avoidant, and impulsive/restless problem-solving styles (D'Zurilla & et al. 2004). Research evidence has shown that in families with exceptional children, chronic stress, uncertainty, and the repetition of unresolved problems can lead to the formation of a negative orientation towards the problem and the greater use of ineffective styles such as avoidance or impulsive problem-solving (Ershad Sarabi & et al., 2018).

Family adjustment is considered one of the basic indicators of the health of the family institution. According to Olson's cyclical model, family adjustment includes two dimensions: solidarity and adaptability (Olson & et al, 2019). Families with exceptional children may experience reduced emotional solidarity and structural flexibility due to caregiving pressures, role changes, and resource limitations (Vahedparast & et al, 2020).

Social problem solving and family adjustment play a fundamental role in the mental health of parents, the quality of family relationships. Identifying the differences between parents of normal and exceptional children can serve as the basis for designing family-centered interventions, educational programs, and psychological support tailored to the real needs of these families. The present study examined compare social problem-solving styles and dimensions of family adjustment among parents of normal and exceptional children in Kermanshah city.

### Methodology

In the present post-event study, 300 parents (150 parents with exceptional children and 150 parents with normal children) were selected using simple multi-stage and random sampling and responded to the short version of the Social Problem Solving (Su and Shock, 2005) and Family Adjustment (Elson et al., 1985) scales. After randomly selecting the subjects, the social problem solving and family adjustment scales were provided to the parents with the coordination and cooperation of the Kermanshah Education Organization. Then, with the necessary guidance on how to respond, the data were collected. Finally, after collecting the data, the data were analyzed multivariate analysis of variance using SPSS version 26 statistical software.

## Results

The mean and standard deviation of the age of parents of exceptional children were 38.9; 2.5 and parents of normal children were 37.3; 2.1. The mean and standard deviation of the age of exceptional children were 10.4; 2.2 and normal children were 9.7; 2.5. The results showed that there was a significant difference in the subscales of social problem solving and family adjustment between the two groups. The scores of the subscales of positive orientation and rational problem solving style, family cohesion and adaptability were significantly higher among normal parents than among parents of exceptional children, and the scores of the subscales of negative orientation, avoidant problem solving style and impulsivity/ inattention were higher among parents of exceptional children than among normal parents. Table 1 shows the results of the between-group effects of the subscales in the two groups.

**Table 1. Results of between-group effects of the subscales in the group factor.**

Variable		df	F	P	$\eta^2$
Social Problem Solving	Positive Orientation	1	154/01	0.001*	0/21
	Negative Orientation	1	112/38	0.001*	0/25
	Rational Problem Solving	1	99/83	0.001*	0/16
	Impulsivity/Inattention Problem Solving	1	90/59	0.001*	0/27
	Avoidant Problem Solving	1	86/55	0.001*	0/31
Family Adjustment	Cohesion	1	99/69	0.001*	0/24
	Adaptability	1	86/21	0.001*	0/19

## Discussion and Conclusion

The results of the present study are consistent with the research of Vaheparast et al. (2020) and Ershadsarabi et al. (2017). In explaining the results, the birth and care of an exceptional child is accompanied by continuous psychological pressures, and the constant exposure to educational, behavioral, or rehabilitation problems of the child leads parents to an ineffective problem-solving style (Ershadsarabi & etal, 2018). Also, parents of normal children often have broader support resources, including family networks, friends, and stable educational and economic facilities, which strengthen family solidarity and adaptability; in contrast, parents of exceptional children may face resource constraints, economic pressures, and lack of social support, which reduces the family's ability to coordinate, adapt, and solve common problems (Estavi & etal, 2016). Therefore, the results indicate that the presence of an exceptional child in the family can affect the psychological health of the family.

## Limitations and Suggestions

The most important limitations of this study are the limited number of participants and the gender and culture factors of the comparison groups were not examined separately. It is suggested be conducted on a larger sample, and examined gender and culture factors, and develop educational programs family-centered interventions for parents.

**Ethics approval and consent to participate**

This research was conducted in compliance with ethical principles. While the participants' information remained confidential, they completed the questionnaires.

**Funding**

This article was produced without financial support.

**Conflict of interests**

There are no conflicts of interest for the author of this article.

**Acknowledgements**

I would like to thank the parents who participated in this study



## مقایسه حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده در بین والدین کودکان استثنایی و عادی

✉ **مریم صیدی**

استادیار وابسته گروه روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
<p><b>نوع مقاله :</b> مقاله پژوهشی</p> <p><b>تاریخچه مقاله :</b> تاریخ دریافت: ۹ مرداد ۱۴۰۴</p> <p><b>تاریخ پذیرش:</b> ۲۷ شهریور ۱۴۰۴</p> <p><b>واژه های کلیدی :</b> سازگاری خانواده، حل مسئله اجتماعی، کودک، والدین</p>	<p><b>مقدمه:</b> خانواده به عنوان نخستین و مهم ترین نهاد اجتماعی نقش تعیین کننده ای در رشد و سازگاری روانی و اجتماعی کودکان ایفا می کنند. حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده از مولفه های اساسی سلامت روان خانواده محسوب می شوند. والدین کودکان استثنایی به دلیل مواجهه با شرایط خاص فرزندپروری الگوهای متفاوتی از حل مسئله و سازگاری را تجربه می کنند. <b>روش:</b> پژوهش حاضر با هدف مقایسه حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده والدین کودکان استثنایی و عادی انجام شد. در پژوهش پس رویدادی حاضر ۳۰۰ نفر از والدین ۱۵۰ نفر والدین کودکان استثنایی و ۱۵۰ نفر والدین کودکان عادی) به روش نمونه گیری تصادفی ساده و چند مرحله ای انتخاب شدند و به نسخه کوتاه حل مسئله اجتماعی (سو و شوک، ۲۰۰۵) و سازگاری خانواده (السون و همکاران، ۱۹۸۵) پاسخ دادند. <b>یافته ها:</b> نتایج به دست آمده از طریق تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که در خرده مقیاس های حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده میان دو گروه تفاوت معنی داری وجود دارد، نمره خرده مقیاس های جهت گیری مثبت و سبک حل مسئله منطقی، همبستگی و انطباق پذیری خانواده در بین والدین عادی به طور معناداری بالاتر از والدین کودکان استثنایی به دست آمد و نمره خرده مقیاس های جهت گیری منفی، سبک حل مسئله اجتنابی و تکانشگری / بی دقتی در والدین کودکان استثنایی بالاتر از والدین عادی به دست آمد. <b>نتیجه گیری:</b> بنابراین نتایج یافته ها نشان می دهد که حضور فرزند استثنایی در خانواده می تواند سلامت روان شناختی خانواده را تحت تأثیر قرار دهد...</p>

<p><b>استاد :</b> صیدی، م. (۱۴۰۴). مقایسه حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده در بین والدین کودکان استثنایی و عادی ، فصلنامه مطالعات اسلامی ایرانی خانواده. ۵(۲)، ۶۱-۷۴.</p>
---

<p><b>مریم صیدی</b></p> <p><b>نشانی:</b> گروه روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.</p> <p>مرکز تحقیقات تازه های روان شناختی کاربردی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه.</p> <p><b>ایمیل:</b> <a href="mailto:seidmaryam@gmail.com">seidmaryam@gmail.com</a></p>	<p><b>نویسنده</b></p> <p><b>مسئول:</b></p>
--	--

## مقدمه

خانواده به عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی، زمینه‌ساز شکل‌گیری تجربه‌های عاطفی، شناختی و هیجانی اعضای خود است و از سوی دیگر نقش تعیین‌کننده‌ای در رشد، سلامت روان و کارکرد سازگارانه خانواده دارد (Afrooz, 2020)، شواهد پژوهشی نشان داده‌اند که تولد فرزند<sup>۱</sup> حتی در شرایط رشد بهنجار کودک به عنوان یک رویداد مهم در چرخه زندگی خانواده می‌تواند این نهاد را با تغییرات متعددی مواجه سازد (Rozebahani & etal, 2023., Treter & etal, 2020., Olson & etal, 2019, Rostami Najafabadi & Bahonar, 2023). این چالش‌ها در خانواده‌های دارای کودک استثنایی به دلیل نیازهای خاص کودک به مراتب عمیق‌تر و پایدارتر گزارش شده‌اند (Geraldofiamenghi, 2010).

والدین کودکان استثنایی علاوه بر مسئولیت‌ها و چالش‌های معمول فرزندپروری، با چالش‌هایی هم‌چون پذیرش تشخیص، پیگیری درمان‌ها، نگرانی نسبت به آینده کودک و تعامل مستمر با نظام‌های آموزشی و توان‌بخشی، هم‌چنین چالش‌های جسمی مانند خستگی مفرط، اختلال خواب و چالش‌های عاطفی مانند افسردگی و اضطراب و چالش‌های اجتماعی همانند محدودیت در فعالیت‌های اجتماعی روبه‌رو هستند (Shahali & etal, 2024., Resch & etal, 2010). پژوهش‌های متعدد نشان داده‌اند تولد کودک استثنایی می‌تواند کارکرد کلی خانواده را در ابعادی نظیر ارتباط، حل مسئله، ایفای نقش‌ها و انسجام خانوادگی تحت تأثیر قرار دهد و به مثابه رویدادی چالش‌زا، منجر به تنیدگی و ناامیدی در بین اعضای خانواده گردد (Kaytez & etal, 2025., Hickey & etal, 2025., Kakabaraee & etal, 2012., Abbaszadeh & etal, 2021, Keshavarz, 2012., Tehranizadeh & etal, 2017.).

یکی از سازه‌های کلیدی در تبیین نحوه مواجهه والدین با چالش‌های زندگی، حل مسئله اجتماعی است. بر اساس مدل دزوربلا و نزو، حل مسئله اجتماعی شامل جهت‌گیری مثبت و یا منفی فرد نسبت به مسئله و سبک‌های حل مسئله منطقی، اجتنابی و تکانشی/بی‌قراری است (D'Zurilla & etal 2004). شواهد پژوهشی نشان داده‌اند در خانواده‌های دارای کودک استثنایی، استرس مزمن، عدم قطعیت و تکرار مسائل حل نشده می‌تواند منجر به شکل‌گیری جهت‌گیری منفی به مسئله و استفاده بیشتر از سبک‌های ناکارآمد مانند اجتناب یا حل مسئله تکانشی شود (Ershad Sarabi & etal, 2018). در مقابل، خانواده‌های دارای کودک عادی معمولاً فرصت بیشتری برای به کارگیری سبک حل مسئله منطقی و جهت‌گیری مثبت نسبت به مسائل دارند (Paster & etal, 2009) که می‌تواند به کارکرد روانی سالم‌تر والدین منجر شود.

با توجه به اینکه شیوه‌های حل مسئله اجتماعی والدین نقش مهمی در مدیریت تنش‌ها و چالش‌های روزمره خانواده دارد، این امر می‌تواند با سطح انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده‌ها ارتباط داشته باشد و سازگاری خانواده را شکل دهد. سازگاری خانواده<sup>۲</sup> به عنوان یکی از شاخص‌های اساسی سلامت نهاد خانواده مطرح است. بر اساس مدل حلقوی السون، سازگاری خانواده شامل دو بعد همبستگی (نزدیکی و پیوند هیجانی اعضا) و انطباق‌پذیری (توان خانواده در تغییر نقش‌ها، قوانین و ساختار در مواجهه با فشارها) است (Olson & etal, 2019). خانواده‌های دارای کودک استثنایی به دلیل فشارهای مراقبتی، تغییرات نقش و محدودیت منابع، ممکن است با کاهش همبستگی هیجانی و افت انعطاف‌پذیری ساختاری مواجه شوند (Vahedparast & etal, 2020). این در حالی است که خانواده‌های دارای کودک عادی، معمولاً از ثبات و تعادل

<sup>1</sup>. Child,s Birth

<sup>2</sup>. Family Compatibility

بیشتری در روابط و ساختار خانوادگی برخوردارند که زمینه‌ساز سازگاری مطلوب‌تر خانواده می‌شود (Estavi & etal, 2016).

اهمیت و ضرورت پرداختن به حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده در والدین کودکان عادی و استثنایی از آن‌روست که این متغیرها نقشی اساسی در سلامت روان والدین، کیفیت روابط خانوادگی و پیامدهای رشدی کودک ایفا می‌کنند. سبک‌های حل مسئله ناکارآمد و سطوح پایین همبستگی و انطباق‌پذیری خانواده می‌توانند منجر به افزایش تنیدگی والدین، تضعیف کارکرد خانواده و کاهش اثربخشی مداخلات آموزشی و توان‌بخشی شوند (Kargar & Ebrahimabad, 2015). از سوی دیگر، شناسایی تفاوت‌های موجود میان والدین کودکان عادی و استثنایی می‌تواند مبنای طراحی مداخلات خانواده‌محور، برنامه‌های آموزشی و حمایت‌های روان‌شناختی متناسب با نیازهای واقعی این خانواده‌ها قرار گیرد. با وجود اهمیت این موضوع، پژوهش‌های مقایسه‌ای که به‌صورت هم‌زمان به بررسی سبک‌های حل مسئله اجتماعی و ابعاد سازگاری خانواده در این دو گروه از والدین بپردازند، به‌ویژه در بافت فرهنگی جامعه ایرانی، محدود است؛ از این‌رو انجام پژوهش حاضر از منظر نظری و کاربردی ضروری به نظر می‌رسد. با توجه به اهمیت حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده در سلامت روان والدین و کارکرد کلی نهاد خانواده، و نیز نقش تعیین‌کننده داشتن یا نداشتن کودک استثنایی در تجربه فشارهای روانی، بررسی و مقایسه این متغیرها در والدین کودکان عادی و استثنایی ضروری به نظر می‌رسد. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف مقایسه سبک‌های حل مسئله اجتماعی و ابعاد سازگاری خانواده در بین والدین کودکان عادی و استثنایی شهر کرمانشاه انجام شد.

## روش

پژوهش حاضر با توجه به هدف کاربردی و شیوه اجرا پس‌رویدادی<sup>۳</sup> بود. جامعه آماری این پژوهش والدین دارای فرزند استثنایی و والدین دارای فرزند عادی شهر کرمانشاه در سال ۱۴۰۳ می‌باشد. تعداد گروه نمونه براساس فرمول کوکران<sup>۴</sup> حدود ۲۵۰ نفر برآورد شد که برای حذف اثر پرسشنامه‌های بی‌اعتبار، تعداد ۳۰۰ نفر در نظر گرفته شد. پس از حذف پرسشنامه‌های بی‌اعتبار، تعداد ۳۰۰ پرسشنامه مورد تحلیل نهایی قرار گرفت. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ نفر والدین (۱۵۰ نفر والدین کودکان عادی و ۱۵۰ نفر والدین کودکان استثنایی) بودند. برای انتخاب نمونه والدین دارای فرزند استثنایی آموزش و پرورش استثنایی شهر کرمانشاه، لیست والدین دارای فرزند استثنایی تهیه گردید و به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده ۱۵۰ والد انتخاب شدند. برای انتخاب نمونه والدین کودکان عادی نیز از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده شد. در نمونه‌گیری چند مرحله‌ای، افراد جامعه به صورت سلسله‌مراتبی از انواع واحدهای جامعه انتخاب می‌شوند (Sarmad & etal, 2001). در این پژوهش ابتدا در مرحله اول از میان سه ناحیه آموزش و پرورش شهر کرمانشاه، ناحیه سه انتخاب شد، در مرحله دوم، به صورت تصادفی پنج مدرسه انتخاب گردید، در نهایت در مرحله سوم، والدین دانش‌آموزان مشغول به تحصیل که از لحاظ فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی تا حدودی مشابه والدین دارای فرزند استثنایی بودند با همکاری مدیر و معلمان مدارس شناسایی و انتخاب شدند؛ ضمناً در هر دو گروه والدین از نظر تعداد فرزندان، وضعیت تاهل والدین همگن بودند. بعد از انتخاب تصادفی آزمودنی‌ها، مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده با هماهنگی و همکاری سازمان آموزش و پرورش

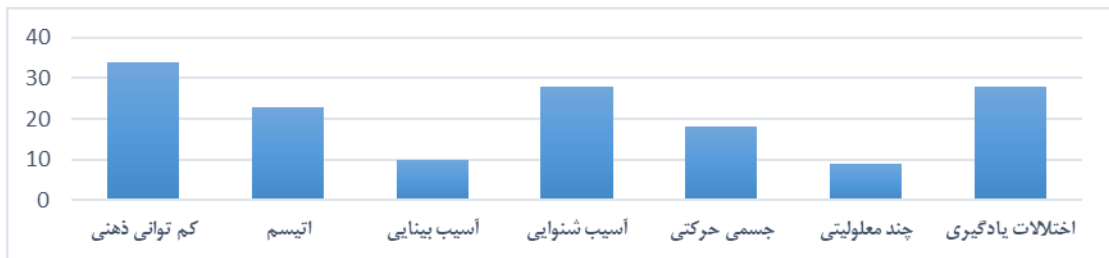
<sup>3</sup>. Post-event implementation or Comparative causal

<sup>4</sup>. Cochran

شهر کرمانشاه در اختیار والدین قرار گرفت. سپس با راهنمایی لازم در خصوص نحوه پاسخ‌دهی، اقدام به جمع‌آوری اطلاعات گردید. در نهایت، پس از گردآوری داده‌ها تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه ۲۶ انجام شد.

## یافته‌ها

میانگین و انحراف استاندارد سن والدین کودکان استثنایی ۳۸/۹؛ ۲/۵ و والدین کودکان عادی ۳۷/۳؛ ۲/۱، میانگین و انحراف استاندارد سن کودکان استثنایی ۱۰/۴؛ ۲/۲ و کودکان عادی ۹/۷؛ ۲/۵ به دست آمد. در ادامه در نمودار ۱ پراکندگی تعداد والدین کودکان استثنایی با توجه به نوع کم‌توانی فرزندان‌شان ارائه می‌گردد. هم‌چنین در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی خرده مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده را نشان می‌دهد.



نمودار ۱. فراوانی نوع کم‌توانی فرزندان والدین کودکان استثنایی

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی، میانگین و انحراف استاندارد خرده مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده

والدین کودکان استثنایی		والدین کودکان عادی		متغیرها	
انحراف استاندارد	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین		
۳/۴۱	۱۵/۱۳	۲/۱۳	۲۳/۹۱	جهت‌گیری مثبت	حل مسئله اجتماعی
۱/۲۰	۲۴/۳۴	۴/۱۲	۱۶/۹۰	جهت‌گیری منفی	
۳/۳۵	۱۹/۱۴	۳/۲۵	۳۰/۸۶	حل مسئله منطقی	
۴/۰۸	۲۶/۹۱	۲/۷۳	۲۰/۱۹	حل مسئله تکانشی	
۳/۴۵	۲۹/۹۰	۲/۲۱	۱۶/۱۶	حل مسئله اجتنابی	
۲/۹۴	۲۱/۱۵	۳/۱۷	۲۹/۵۸	همبستگی	سازگاری خانواده
۲/۰۳	۲۰/۸۳	۲/۱۰	۲۵/۱۹	انطباق‌پذیری	

نتایج جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد خرده مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده را نشان می‌دهد، میانگین نمرات جهت‌گیری مثبت به مساله و حل مسئله منطقی و همبستگی و انطباق‌پذیری در بین والدین کودکان عادی بالاتر از کودکان والدین کودکان استثنایی بوده و میانگین جهت‌گیری منفی به مسئله، حل مسئله تکانشی و حل مسئله اجتنابی والدین عادی پایین‌تر از والدین کودکان استثنایی به دست آمد. به منظور تعیین تفاوت‌های دو گروه والدین از طرح تحلیل واریانس چند متغیری استفاده شد. در مرحله اول، وجود یا عدم وجود معناداری ترکیب خطی متغیرهای



وابسته بر اساس متغیر مستقل در هر دو گروه و در مرحله بعد، پس از تفکیک متغیرهای وابسته، تحلیل آنها در سطوح متغیر مستقل از طریق تحلیل واریانس بررسی شد. قبل از اجرای هر یک از طرح‌های تحلیل واریانس چندمتغیری، بررسی مفروضه‌های نرمال بودن توزیع نمرات از طریق سطح معناداری آزمون کولموگروف اسمیرنوف<sup>۵</sup> و همگنی ماتریس‌های واریانس-کواریانس به وسیله آماره<sup>۶</sup> ام باکس<sup>۶</sup> انجام شد و مفروضه نرمال بودن توزیع نمرات و مفروضه همگنی ماتریس‌های واریانس-کواریانس بررسی و تأیید شد. در ادامه جدول ۲ نتایج اثرات بین‌گروهی خرده‌مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده را در دو گروه نشان می‌دهد.

جدول ۲. نتایج اثرات بین‌گروهی خرده‌مقیاس‌ها حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده در عامل گروه

متغیر	درجه آزادی	F	سطح معناداری	$\eta^2$
جهت‌گیری مثبت	۱	۱۵۴/۰۱	*.۰/۰۰۱	۰/۲۱
جهت‌گیری منفی	۱	۱۱۲/۳۸	*.۰/۰۰۱	۰/۲۵
حل مسئله منطقی	۱	۹۹/۸۳	*.۰/۰۰۱	۰/۱۶
حل مسئله تکانشی/بی‌دقتی	۱	۹۰/۵۹	*.۰/۰۰۱	۰/۲۷
حل مسئله اجتنابی	۱	۸۶/۵۵	*.۰/۰۰۱	۰/۳۱
همبستگی	۱	۹۹/۶۹	*.۰/۰۰۱	۰/۲۴
انطباق‌پذیری	۱	۸۶/۲۱	*.۰/۰۰۱	۰/۱۹

جدول ۲ نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری خرده‌مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی را با استفاده از آماره ویلکز لامبدا نشان می‌دهد که بین دو گروه والدین کودکان استثنایی و عادی ( $\eta^2 = ۰/۲۹$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۸۹/۴۱$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ ,  $\Lambda = ۰/۷۵$ ) از نظر ترکیب خطی خرده‌مقیاس‌های حل مسئله اجتماعی تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل واریانس چندمتغیری خرده‌مقیاس‌های سازگاری خانواده را با استفاده از آماره ویلکز لامبدا نشان می‌دهد که بین دو گروه والدین کودکان استثنایی و عادی ( $\eta^2 = ۰/۲۲$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۸۵/۳۲$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ ,  $\Lambda = ۰/۶۴$ ) از نظر ترکیب خطی خرده‌مقیاس‌های سازگاری خانواده تفاوت معناداری وجود دارد. با توجه به معناداری ترکیب خطی متغیرهای وابسته در سطوح متغیر گروه، گزارش آزمون‌های تحلیل واریانس یک‌راهه تعقیبی، به منظور تعیین معناداری یا عدم معناداری سهم هر یک از متغیرهای وابسته در تفکیک سطوح عامل گروه از یکدیگر، ضروری به نظر می‌رسد. تحلیل هر متغیر وابسته با استفاده از سطح آلفای تعدیل شده بنفرونی (۰/۰۱۸) نشان داد که در دو گروه، مقیاس‌های جهت‌گیری مثبت ( $\eta^2 = ۰/۲۱$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۱۵۴/۰۱$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ )، جهت‌گیری منفی ( $\eta^2 = ۰/۲۵$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۱۱۲/۳۸$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ )، حل مسئله منطقی ( $\eta^2 = ۰/۱۶$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۹۹/۸۳$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ )، حل مسئله تکانشی/بی‌دقتی ( $\eta^2 = ۰/۲۷$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۹۰/۵۹$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ )، حل مسئله اجتنابی ( $\eta^2 = ۰/۳۱$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۸۶/۵۵$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ )، همبستگی ( $\eta^2 = ۰/۲۴$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۹۹/۶۹$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ ) و انطباق‌پذیری ( $\eta^2 = ۰/۱۹$ ,  $F_{(۱, ۲۹۸)} = ۸۶/۲۱$ ,  $P < ۰/۰۰۱$ ) سهم معناداری در تفکیک سطوح متغیر مستقل گروه ایفا کردند.

5. Kolmogorov-Smirnov Test

6. Box's M

## بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف مقایسه حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده والدین کودکان استثنایی و عادی انجام شد. نتایج نشان داد که در ابعاد حل مسئله اجتماعی و سازگاری خانواده میان دو گروه تفاوت معنی داری مشاهده شد، جهت گیری مثبت و سبک حل مسئله منطقی، همبستگی و انطباق پذیری خانواده در بین والدین عادی به طور معناداری بالاتر از والدین کودکان استثنایی به دست آمد و نمره خرده مقیاس جهت گیری منفی، سبک حل مسئله اجتنابی و تکانشگری در والدین کودکان استثنایی بالاتر از والدین عادی به دست آمد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش های پاستر و همکاران (۲۰۰۹)؛ واحدپرست و همکاران (۲۰۲۰)؛ استوی و همکاران (۱۳۹۵) و ارشادسرابی و همکاران (۱۳۹۶) همسو و هم راستا است.

در تبیین نتایج پژوهش حاضر می توان این چنین گفت که تولد و مراقبت از کودک استثنایی با فشارهای روانی مداوم، تنیدگی همراه است و مواجهه مداوم با مشکلات آموزشی، رفتاری یا توانبخشی کودک والدین را به سمت سبک حل مسئله ناکارآمد سوق می دهد (Ershad Sarabi & etal, 2018). هم چنین والدین کودکان عادی اغلب از منابع حمایتی گسترده تری از جمله شبکه های خانوادگی، دوستان، امکانات آموزشی و اقتصادی پایدار برخوردارند که این عوامل همبستگی و انطباق پذیری خانواده را تقویت می کنند؛ در مقابل، والدین کودکان استثنایی ممکن است با محدودیت منابع، فشارهای اقتصادی و کمبود حمایت اجتماعی مواجه باشند، که باعث کاهش توانایی خانواده در هماهنگی، سازگاری و حل مسائل مشترک می شود (Estavi & etal, 2016).

از سوی دیگر والدین کودکان استثنایی با قضاوت های اجتماعی، انتظارات غیرواقعی و برچسب های فرهنگی مواجه می شوند. این شرایط می تواند منجر به افزایش جهت گیری منفی و کاهش اعتماد به توانمندی های خانوادگی شود. هم چنین پژوهش ها نشان داده اند که مهارت های حل مسئله اجتماعی با سطح همبستگی و انطباق پذیری خانواده همبستگی مثبت دارند. والدینی که قادر به حل مسائل به صورت منطقی و با جهت گیری مثبت هستند، احتمالاً روابط خانوادگی سالم تر و انعطاف پذیری بیشتری دارند. در مقابل، والدینی که تحت فشار روانی شدید هستند، بیشتر از سبک های تکانشی و احتمالی استفاده می کنند و این امر می تواند منجر به کاهش همبستگی و اختلال در سازگاری خانوادگی شود (Vahedparast & etal, 2020).

نتایج پژوهش حاضر تأکید می کند که برنامه های مداخله ای خانواده محور برای والدین کودکان استثنایی اهمیت ویژه ای دارند. آموزش مهارت های حل مسئله اجتماعی، حمایت های روانی و تقویت شبکه های حمایتی می تواند جهت گیری مثبت، سبک منطقی حل مسئله و سازگاری خانواده را بهبود بخشد و در نتیجه، کیفیت زندگی والدین و فرزند را ارتقا دهد. این یافته ها همچنین نشان می دهد که توانمندسازی والدین می تواند یک عامل پیشگیری کننده مهم در کاهش استرس و بهبود عملکرد خانواده باشد.

## محدودیت ها و پیشنهاد های پژوهش

از مهم ترین محدودیت های این پژوهش می توان به محدود بودن تعداد شرکت کنندگان اشاره کرد؛ همچنین متغیرهای جنسیت و فرهنگ در گروه های مقایسه به تفکیک مورد بررسی قرار نگرفت. پیشنهاد می شود در پژوهش های آینده مطالعه با نمونه وسیع تر اجرا گردد و هم چنین عامل جنسیت و فرهنگ گروه والدین استثنایی و عادی بیش از پیش مورد بررسی

قرار گیرد و برنامه‌های آموزشی و مداخلات خانواده محور بومی، برای ارتقا جهت گیری مثبت و سازگاری والدین کودکان استثنایی مد نظر قرار گیرد و از سوی دیگر شرایط آگاه سازی برنامه‌های آموزشی والدین کودکان عادی نیز مد نظر قرار گیرد.

### تعارض منافع

هیچگونه تضاد منافی برای نویسنده این مقاله وجود ندارد.

### اخلاق پژوهش

این پژوهش با رعایت اصول اخلاق انجام شد، ضمن محرمانه ماندن اطلاعات شرکت کنندگان، از اهداف و روند پژوهش آگاه شدند و با رضایت در این پژوهش شرکت نمودند و پرسشنامه‌ها را تکمیل نمودند.

### حمایت مالی

مقاله حاضر بدون حمایت مالی انجام شده است.

### سپاسگزاری

بدین وسیله از آموزش و پرورش شهر کرمانشاه و والدین شرکت کننده در این پژوهش تشکر و قدردانی می‌نمایم.

## References

- Abbaszadeh A, Movallali G, Pourmohamadreza-Tajrishi M, Vahedi M. (2021). Effect of Baby Triple P or Positive Parenting Program on Mental Health and Mother-child Relationship in Mothers of Hearing-impaired Children. *jrehab*, 22 (2) :210-227. <http://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-2838-fa.html> (in Persian)
- Afrooz, G. (2020). The Transcendent Family in the Shadow of Fulfillment of Emotional Rights. *QJFR*, 17(1):11-20. <http://qjfr.ir/article-1-1414-fa.html> (in Persian)
- D’Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (2004). social problem solving: theory and assessment. in e. c. chang, t. J. D’zurilla, & l. J. sanna (eds.), *Social problem solving: theory, research, and training*. New york: american Psychological association. 11-27. <https://doi.org/10.1037/10805-001>
- Ershad Sarabi R, Hashemi Razini H, Abdollahi M H. (2018). Comparing Parental Stress, Parenting Styles, and Social Problem Solving in Mothers of Children with Autism Spectrum Disorder, ADHD, and Typically Developing Children . *J Child Ment Health*, 4(4)165-179. <http://childmentalhealth.ir/article-1-280-en.html> (in Persian)
- Estavi, E., Hosseinkhanzade, A., Saket, M., Hatammohamadi, M. (2016). Comparison of perceived stress, family cohesion, and self-concept of mothers of children with autism spectrum disorder and normal children. *Exceptional Education*, 3(140). <https://ensani.ir/fa/article/364328/> (in Persian)

- Geraldo A. Fiamenghi, Aline G. Vedovato, Maria C. Meirelles, Marcia E. Shimoda (2010). Mother's interaction with their disabled infants: two case studies. *J Reproductive and Infant Psychology*, 28(2), 191-199. DOI: [10.1080/02646830903295042](https://doi.org/10.1080/02646830903295042)
- Hickey L, Shepherd DA, Bornemisza A, Sutherland I, Lucia A, Yates M, Nguyen HTD, Baikie G. (2025). Family Life and the Integration of Care of a Child With Neurodevelopmental Disability: Parental Experiences and Predictive Factors of Family Functioning, Adjustment and Understanding Disability. *Child Care Health Dev.* 51(6):e70172. doi: [10.1111/cch.70172](https://doi.org/10.1111/cch.70172). PMID: [41269757](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/41269757/).
- Kakabaraee K, Afrooz G. A, Hooman H. A, Moradi A. (2012). Investigation and comparison of the mental wellbeing, coping styles and Perceived Social Support in Parents having exceptional and normal children. *Research in psychological health* 5 (2) :45-58. <http://rph.khu.ac.ir/article-1-12-fa.html> (in Persian)
- Kargar, M., Ebrahimabad, M. (2015). Comparison of problem-solving style and marital adjustment in mothers of exceptional and normal children. *Exceptional Education*, 2 (130). <http://exceptionaleducation.ir/article-1-410-en.html> (in Persian)
- Kaytez N, Deleş B, Aral N. (2025). An examination of the hopelessness levels and self-esteem of parents with special needs children. *BMC Psychol.* 2025 Jul 25;13(1):832. doi: [10.1186/s40359-025-03194-x](https://doi.org/10.1186/s40359-025-03194-x). PMID: [40713907](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/40713907/); PMCID: [PMC12297827](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/PMC12297827/). <https://doi.org/10.1186/s40359-025-03194-x>
- Keshavarz, S. (2012). Family and Exceptional Child. *Exceptional Education*, (5)110. <https://ensani.ir/fa/article/341458/> (in Persian)
- Momeni K, Kavooosi Omid S, Amani R. (2015). Predicting marital commitment on the basis of differentiation of self, family adaptability and cohesion, and marital intimacy. *FPJ*, 1 (2) :46-58. <http://fpcej.ir/article-1-98-fa.html> (in Persian).
- Olson, D.H., Waldvogel, L., & Schlieff, M. (2019). Circumplex Model of Marital and Family Systems: An Update. *Journal of Family Theory & Review*, 11(2), 199–211. <https://doi.org/10.1111/jftr.12331>
- Paster A, Brandwein D, Walsh J. A. (2009). comparison of coping strategies used by parents of children with disabilities and parents of children without disabilities. *Res Dev Disabil.* 30(6):1337-42. doi: [10.1016/j.ridd.2009.05.010](https://doi.org/10.1016/j.ridd.2009.05.010). PMID: [19540716](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/19540716/).
- Resch JA, Mireles G, Benz MR, Grenwelge C, Peterson R, Zhang D. (2010). Giving parents a voice: A qualitative study of the challenges experienced by parents of children with disabilities. *Rehabil Psychol.* 55(2):139-50. doi: [10.1037/a0019473](https://doi.org/10.1037/a0019473). PMID: [20496968](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20496968/).
- Roobahani S, Dolatian M, Mahmoodi Z, Zandifar A, Alavi Majd H, Nasiri S. (2023). Predictors of Maternal Blouse in the Postpartum Period Based on Social Determinants of Health of the World Health Organization Model: A Path Analysis. *IJPCP.* 28(4): 460-477. <http://ijpcp.iums.ac.ir/article-1-3822-fa.html> (in Persian)
- Rostami Najafabadi, M., Bahonar, F. (2023). analyzing the live experience of birth order in the communicational dimension based on the perspective of the first children. *Practical family therapy.* 4(3). 105-123. <https://ensani.ir/fa/article/557520/> (in Persian)

- Sanaee, Baqer. (2008). *Family and Marriage Measurement Scales*. Tehran: Besat Publications. (in Persian)
- Sarmad, Z., Bazargan, A., Hejazi, E. (2001). *Research methods in behavioral sciences*. Tehran: Ageh Publisher. (in Persian)
- Shahali, S., Tavousi, M., Sadighi, J. et al. (2024). Health challenges faced by parents of children with disabilities: a scoping review. *BMC Pediatr* 24, 619 <https://doi.org/10.1186/s12887-024-05104-3>
- Siu, A. H, & Shek, D. L. (2005). Relations between social problem solving and indicators of interpersonal and family well-being among Chinese adolescents in Hong Kong. *Social Indicators Research*, 71, 517-539. [DOI:10.1007/s11205-004-8034-y](https://doi.org/10.1007/s11205-004-8034-y)
- Siu, A. H, & Shek, D. L. (2005). The Chinese version of the social problem-solving inventory: Some initial results on reliability and validity. *Journal of Clinical Psychology*, 61 (3), 347-360. [DOI: 10.1002/jclp.20023](https://doi.org/10.1002/jclp.20023)
- Tehranizadeh M, Mardookhi M S, Haji Rostamloo R. (2017). Studying Quality of Life of Parents with More than one Child with Special Needs. *J Child Ment Health* 2017; 4 (2) :60-70. URL: <http://childmentalhealth.ir/article-1-209-fa.html> (in Persian)
- Treter, M., Rhoades, G., Scott, SH., Markman, H., Stanley, S. (2021). Having a Baby: Impact on Married and Cohabiting Parents' Relationships. *J family process*, 60 (2), 477-492. <https://doi.org/10.1111/famp.12567>
- Vahedparast H, Khalafi S, Jahanpour F, Bagherzadeh R. (2020). Investigating the Predictive Role of Perceived Parenting Stress in Adaptability and Cohesion among Family of Children with Autism Spectrum Disorder. *juornal JPN* 8 (1) :94-105 . <http://ijpn.ir/article-1-1504-en.html> (in Persian).